

ede vraag,
ar Geref-
or te wezen?
elijk en vol-
de vraag
anrop deze
et best kan

sch?

reformeerde
e tweelei
voeds; be-
bel stel van
voorbe-
rscillende
amina. De
den, die te
gelijk ieder

van zulk
tig gepleit.
heeft aan-
bloot. Het
er ook on-
is in aan-
id en ver-
n universi-
te lang en
leert ook,
tot beke-
te zich be-
gen in de
n anderen,
een streng
wordt voor
het aan-
rooft zich-
gaven en
annen voor
ten wil

deze aan-
ing. Maar
hielderder
uadeelen en
zijn, te dui-

hen in het
nden, zich
van rijken
en vormen
eid. Iedere
zij mag en
stellen, dat
len kunnen
egankelijk
nuder be-
ndergang,
in jaren
h schikken
lichting van
ulke man-
middelmee-
erleik op-
peder op-
het ambt
eerd stand-
oor Rome
verschil-
de zij een
men. Maar
goedkeu-
is de ma-
naren des
k mogelijk
iding heeft
de Diena-
e en stand
ijpelij en
n, mannen
enen laten
studie, op
en ontwik-
van gees-
reactie de
ke leiding
in bedie-
moedelijke

de plaats,
niet geeft,
n verwacht.
ikanten te
gemeente
me w-
er de erva-
rij met ge-
neente bij-
de opleiding
ij gedacht
oort theo-
vorming
riel Chris-
ar zij boe-
theologie,
ontwikkeld.
and, Ame-
s in zulk
leid, leert,
lakkig ge-
kelijk in-
er door, is
oord, maar
praak, en
opgebouwd
Heere en

dit stelsel,
dan ook
bestheid
etenschap-
en meer
e droegen,
den strijd
en ketten
nd bleken
en beves-
dit voet-
reformeerde
at het be-
neta tekort
tenschappe-

like oplei-
is niet uit,
oprechten
Evangelie
langs een
ie dit ont-
studie, en
ken in de
over art.
ng bij een
al, dat niet
al per jaar
gewonen,
e te klein,
nchtig in
zulk een
evast mee-
sonderlijk
en lokte

naar het ambt, die daarvoor noch roeping noch gave ontvangen hadden.

Maar niet alleen is het licht, de bewijzen te ontzenuwen, die voor het behoud en het nut van een tweelei opleiding aangevoerd worden. Er kleven aan dit stelsel nog andere bezwaren en gevaren, die het geheel onaannemelijk maken.

Het grootste bezwaar bestaat wel daarin, dat er aan de beide scholen en alzoo ook in de kerken een tweelei theologische richting opkomt en bestendig wordt, waardoor de eenheid der gemeente wordt geschaad en de liefde en vrede wordt gewerd. Verscheidenheid van inzicht is goed; eenvormigheid is ook in de kerk en de theologie geen rijkdom maar armoede; maar *verschil van richting* werkt altijd schadelijk in de kerk van Christus. Gemeenten en predikanten worden er door in partijen verdeeld. In plaats van samen te arbeiden aan één werk: de uitbreiding van het Koninkrijk der hemelen, gaan ze tegenover elkander staan, raken onderling aan die disputeren en theologiseeren, en verteren elkaanders kracht. Zeer licht knipt op die wijze de dwaling en ketterij in Jems gemeente in. Onwillekeurig toch zal de de één school een vrijere, de andere een strengere richting gaan vertegenwoordigen. En zooals de geschiedenis leert, en nog onlangs de droeve uitkomsten aan de theologische, en het wel, *kerkelijke scholen* in Zwitserland en Schotland getoond hebben, zal de vrijere richting dan altijd de jeugdiger krachten tot zich trekken, die straks in de gemeente tegen de meer behoudende richting positie gaan nemen, en verdrinking van het geloof voorbereiden. Maar ook, indien dit gevaar niet aanstonds zich macht voordoet, komt er toch tusschen de beide scholen weldra een onaangename en verdelende concurrentie. De zucht om de meerdere te zijn of ook het grootste aantal discipelen te lokken, komt in strijd met de eischen van het gehalte en de gelijkheid. De één school wordt die van de mingevoeden, van de gevoerden in leeftijd, van de zwakkeren in aantal; terwijl de andere school haar ere gaat stellen in haar hoogere eischen en meerdere gelijkheid. En ook langs dezen weg wordt het verschil in de gemeente ingedragen, en deze zelfde verdeeld, straks verscheurd.

Maar een dubbele opleiding splitst ook en versnippert *de kracht*. Dit geldt zowel intellectueel als financieel. En in beidelei opzicht zijn de Gereformeerde kerken niet zoo rijk, vermits ze ook in verband komt te staan met het geheel onzer *menselijke kennis*. Want wel is de Godgeleerdheid een bijzondere, een heilige wetenschap, als in beginsel, voorwerp en doel van de andere wetenschappen onderscheiden. Maar beide hebben ze toch haar laatste grond en hare diepste eenheid in God en in Zijne Souvereiniteit. God is de Schepper van beide terreinen, van natuur en genade. Uit Hem zijn alle wetenschappen. En samen hebben ze ook één doel: de ere van Zijn Naam. Ze hebben alle tezamen, ofschoon elk op eigen wijze, de gedachten Gods op te sporen en te vertolken, die Hij in natuur en Schrift neergelegd heeft.

Voorts is de Heilige Schrift wel allereerst het beginsel der theologie, en ter bewaring, prediking en verdediging aan de kerk toebetrouwd. Maar ze heeft toch nog een veel wijdere strekking. Zij is niet het privaat eigendom der kerk, maar is ook een boek voor de mensheid, voor huisgezin en maatschappij, voor wetenschap en kunst. Zij is geen boek der religie en der moraal alleen, maar ze is norma en richtsnoer, geneesmiddel en correctief voor alle wetenschappen. Zij is altijd en overal een lamp voor den voet en een licht op het pad. En daarom hebben *alle* wetenschappen de Heilige Schrift noodig en dus ook de voorlichting der theologie.

Daarbij komt, dat alle wetenschap, ook die der theologie, opkomt uit den mensch ingeschapen aandrift naar kennis, uit den hemeligen drang naar weten. De kennis Gods was oorspronkelijk niet gelijk Rome leert, een bovennatuurlijke gave, maar behoort tot het beeld Gods en tot het wezen van den mensch. En wel is die kennis door de zonde verduisterd geworden, evenals alle andere kennis door haar is bedorven; en wel is ze thans alleen langs buitengewone weg, door revelatie en illuminatie, in den mensch hersteld. Maar toch is er ook in den toestand der zonde, dank zij de algemeene genade, een drang naar weten overgebleven, die, mis door de verlichting des Heiligen Geestes in het rechte spoor geleid, der gansche wetenschap het aanzijn geven kan, en ook zoekt door te dringen tot de kennis Gods. Er is dus, voor den Christen, die alle wetenschap aldus opvat, principieel geen tegenstelling tusschen de theologie en de andere wetenschappen. Zij vormen voor hem samen één organisch geheel. De mensch is er oorspronkelijk en door de verlichting des Heiligen Geestes ook thans weer toe bekwamd, om God in alle dingen en alle diengen in God te zien en te kennen. Hij rust niet, vóór hij eenheid in zijn denken en harmonie, systeem, in al zijne kennis heeft gebracht.

De geschiedenis leert dan ook, dat deze wetenschappelijke beoefening der theologie (van de formulering der Godskennis door de kerken wel te onderscheiden) niet uit de zichtbaar geïnstitueerde kerk, maar vrij, als heel de Christelijke wetenschap, uit den geheiligen drang naar kennis bij de Christelijke volken is te voorschijn gekomen, en als vaneel in den kring der wetenschappen eene, ja de eerste plaats heeft ingenomen. De theologie in dezen zin kan dus ook de wetenschappen niet missen. Zij is niet zonder haar, maar door hare hulpe ontstaan. Zij onderstelt veelzijdige literaire en filosofische prozandee. Zij komt ieder oogblik met alle vakken der wetenschap in aanraking. En deze wetenschappen hebben, om zuiver te gaan, de leiding der theologie van nood en hare voorlichting uit de Heilige Schrift. De wetenschappen liggen niet als de vakken van een schaakbord gescheiden naast elkaar, maar snijden en kruisen elkander ieder oogblik. Daarom is er een strijd der wetenschappen. En juist daardoor is in het Christelijk Europa ten slotte de idee opgekomen om in de Universiteit de eenheid aller wetenschappen te zoeken.

De geïnstitueerde kerken mogen dus, op zichzelf beschouwd, aan een te harer beschikking zijnde Theologische school genoeg hebben en daarmede tevreden kunnen zijn; de Gereformeerde beginselen eischen, dat de theologie als wetenschap niet in een seminarie worde opgesloten, maar ook met alle wetenschappen in organisch verband trede en aan de Universiteit een eigen plaats inneeme. Aan die beginselen waren de Gereformeerden zeiven te allen tijde getrouw. Zij hebben overal bewust en bestuit aan een Universiteit boven een Theologische school de voorkeur gegeven. Waar zij het hoogere konden bereiken, waren zij nimmer met het mindere, ook voor de opleiding harer Dienaren, tevreden.

Maar indien we verder tot den wortel der beginselen teruggaan, treedt de theologie nog met heel andere eischen op dan de kerk, vermits ze ook in verband komt te staan met het geheel onzer *menselijke kennis*. Want wel is de Godgeleerdheid een bijzondere, een heilige wetenschap, als in beginsel, voorwerp en doel van de andere wetenschappen onderscheiden. Maar beide hebben ze toch haar laatste grond en hare diepste eenheid in God en in Zijne Souvereiniteit. God is de Schepper van beide terreinen, van natuur en genade. Uit Hem zijn alle wetenschappen. En samen hebben ze ook één doel: de ere van Zijn Naam. Ze hebben alle tezamen, ofschoon elk op eigen wijze, de gedachten Gods op te sporen en te vertolken, die Hij in natuur en Schrift neergelegd heeft.

Maar indien we verder tot den wortel der beginselen teruggaan, treedt de theologie nog met heel andere eischen op dan de kerk, vermits ze ook in verband komt te staan met het geheel onzer *menselijke kennis*. Want wel is de Godgeleerdheid een bijzondere, een heilige wetenschap, als in beginsel, voorwerp en doel van de andere wetenschappen onderscheiden. Maar beide hebben ze toch haar laatste grond en hare diepste eenheid in God en in Zijne Souvereiniteit. God is de Schepper van beide terreinen, van natuur en genade. Uit Hem zijn alle wetenschappen. En samen hebben ze ook één doel: de ere van Zijn Naam. Ze hebben alle tezamen, ofschoon elk op eigen wijze, de gedachten Gods op te sporen en te vertolken, die Hij in natuur en Schrift neergelegd heeft.

Voorts is de Heilige Schrift wel allereerst het beginsel der theologie, en ter bewaring, prediking en verdediging aan de kerk toebetrouwd. Maar ze heeft toch nog een veel wijdere strekking. Zij is niet het privaat eigendom der kerk, maar is ook een boek voor de mensheid, voor huisgezin en maatschappij, voor wetenschap en kunst. Zij is geen boek der religie en der moraal alleen, maar ze is norma en richtsnoer, geneesmiddel en correctief voor alle wetenschappen. Zij is altijd en overal een lamp voor den voet en een licht op het pad. En daarom hebben *alle* wetenschappen de Heilige Schrift noodig en dus ook de voorlichting der theologie.

Daarbij komt, dat alle wetenschap, ook die der theologie, opkomt uit den mensch ingeschapen aandrift naar kennis, uit den hemeligen drang naar weten. De kennis Gods was oorspronkelijk niet gelijk Rome leert, een bovennatuurlijke gave, maar behoort tot het beeld Gods en tot het wezen van den mensch. En wel is die kennis door de zonde verduisterd geworden, evenals alle andere kennis door haar is bedorven; en wel is ze thans alleen langs buitengewone weg, door revelatie en illuminatie, in den mensch hersteld. Maar toch is er ook in den toestand der zonde, dank zij de algemeene genade, een drang naar weten overgebleven, die, mis door de verlichting des Heiligen Geestes in het rechte spoor geleid, der gansche wetenschap het aanzijn geven kan, en ook zoekt door te dringen tot de kennis Gods. Er is dus, voor den Christen, die alle wetenschap aldus opvat, principieel geen tegenstelling tusschen de theologie en de andere wetenschappen. Zij vormen voor hem samen één organisch geheel. De mensch is er oorspronkelijk en door de verlichting des Heiligen Geestes ook thans weer toe bekwamd, om God in alle dingen en alle diengen in God te zien en te kennen. Hij rust niet, vóór hij eenheid in zijn denken en harmonie, systeem, in al zijne kennis heeft gebracht.

De geschiedenis leert dan ook, dat deze wetenschappelijke beoefening der theologie (van de formulering der Godskennis door de kerken wel te onderscheiden) niet uit de zichtbaar geïnstitueerde kerk, maar vrij, als heel de Christelijke wetenschap, uit den geheiligen drang naar kennis bij de Christelijke volken is te voorschijn gekomen, en als vaneel in den kring der wetenschappen eene, ja de eerste plaats heeft ingenomen. De theologie in dezen zin kan dus ook de wetenschappen niet missen. Zij is niet zonder haar, maar door hare hulpe ontstaan. Zij onderstelt veelzijdige literaire en filosofische prozandee. Zij komt ieder oogblik met alle vakken der wetenschap in aanraking. En deze wetenschappen hebben, om zuiver te gaan, de leiding der theologie van nood en hare voorlichting uit de Heilige Schrift. De wetenschappen liggen niet als de vakken van een schaakbord gescheiden naast elkaar, maar snijden en kruisen elkander ieder oogblik. Daarom is er een strijd der wetenschappen. En juist daardoor is in het Christelijk Europa ten slotte de idee opgekomen om in de Universiteit de eenheid aller wetenschappen te zoeken.

De geïnstitueerde kerken mogen dus, op zichzelf beschouwd, aan een te harer beschikking zijnde Theologische school genoeg hebben en daarmede tevreden kunnen zijn; de Gereformeerde beginselen eischen, dat de theologie als wetenschap niet in een seminarie worde opgesloten, maar ook met alle wetenschappen in organisch verband trede en aan de Universiteit een eigen plaats inneeme. Aan die beginselen waren de Gereformeerden zeiven te allen tijde getrouw. Zij hebben overal bewust en bestuit aan een Universiteit boven een Theologische school de voorkeur gegeven. Waar zij het hoogere konden bereiken, waren zij nimmer met het mindere, ook voor de opleiding harer Dienaren, tevreden.

Maar indien we verder tot den wortel der beginselen teruggaan, treedt de theologie nog met heel andere eischen op dan de kerk, vermits ze ook in verband komt te staan met het geheel onzer *menselijke kennis*. Want wel is de Godgeleerdheid een bijzondere, een heilige wetenschap, als in beginsel, voorwerp en doel van de andere wetenschappen onderscheiden. Maar beide hebben ze toch haar laatste grond en hare diepste eenheid in God en in Zijne Souvereiniteit. God is de Schepper van beide terreinen, van natuur en genade. Uit Hem zijn alle wetenschappen. En samen hebben ze ook één doel: de ere van Zijn Naam. Ze hebben alle tezamen, ofschoon elk op eigen wijze, de gedachten Gods op te sporen en te vertolken, die Hij in natuur en Schrift neergelegd heeft.

Langs welken weg is die opleiding te verkrijgen?

In het voorafgaande kwamen we tot een drielei besluit. Ten eerste bleek ons, dat voor den vrede en den bloei der kerken eenheid van opleiding niet alleen wenschelijk, maar ook dringend noodzakelijk is. In de tweede plaats werd ons duidelijk, dat een kerk, op zichzelf beschouwd, tevreden zou kunnen zijn met de beschikking over een eigen inrichting ter opleiding van hare Dienaren en ter vervulling van hare roeping ten opzichte van de haar toebetrouwde Woorden Gods in het kerkelijk Doctrinaat. Maar ten derde bleek het evenzeer een eisch der Gereformeerde beginselen te zijn, dat de theologie niet opgesloten werd in een seminarie, maar als een eigen, vrije wetenschap in organisch verband werd gezet met alle andere wetenschappen.

Indien hierbij de lijnen zuiver en duidelijk getrokken zijn, kan het thans niet moeilijk zijn, om ten slotte nog kortelijk den weg aan te wijzen, waarlangs de gewenschte eenheid van opleiding in de Gereformeerde kerken kan worden verkregen. Immers, alleen zulk een inrichting kan tegelijk aan de behoeften der geïnstitueerde kerken en aan den eisch der Gereformeerde beginselen, ten opzichte van de wetenschap, voldoen, die enerzijds het karakter draagt van een Theologische school, waarover de kerken de vrije beschikking hebben, en toch ter andere zijde ook tegelijkertijd is een Theologische faculteit te milden der Universitaire wetenschappen.

Hieraan nu beantwoorden de beide thans bestaande inrichtingen niet. De Theologische school te Kampen gaat [wel van de kerken uit, en dekt in zoverre geheel het door de kerken gemeenschappelijk overeengekomen. Maar de theologie wordt daar gedooft niet om haar zelfs wil, als wetenschap, maar alleen ter opleiding van aanstaande predikanten; zij staat met de andere wetenschappen in geen organisch verband; en het ligt buiten de bevoegdheid der kerken, die school ooit tot een Universiteit uit te breiden en alzoo van haren wege ook de andere wetenschappen daar te laten onderwijzen en beoefenen.

Maar ook de Theologische faculteit aan de Vrije Universiteit op Gereformeerden grondslag te Amsterdam komt met de hierboven gestelde eischen niet overeen. Wel staat de theologie daar met andere wetenschappen in een universitair verband. Maar de regeling, die de kerken in beginsel hebben aangevaard, vindt in haar geen toepassing. De kerken kunnen niet over haar beschikken. De overeenkomst, die voorloopig tusschen de Vereeniging voor Hooger Onderwijs en de Gereformeerde kerken aangaan werd, kan niet beschouwd als voor dit doel genoegzaam. De macht van de Synode der Gereformeerde kerken in zake de benoeming en het ontslag van de Hoogleraren in de Theologische faculteit is zeer beperkt, en kan, bij onoverhoofte botsing met het Bestuur der Vereeniging voor Hooger Onderwijs, zoo licht het onderspit delven. Ook missen de kerken in deze overeenkomst de noodige en toch zeer goed te vinden waarborgen voor den door haar gewenschten gang van het onderwijs en de opleiding van Dienaren des Woords.

Daarom kan een goede eenheid van opleiding alleen daardoor verkregen worden, dat *beide inrichtingen met elkander samenstellen*, en de eene van de andere het goede overneemt. Ook hier, evenals ten vorige jare bij de vereeniging der kerken, is het wenschelijk, dat zoveel mogelijk de schijn worde vermeden, alsof de eene inrichting in de andere over- en opga. Die schijn is hier echter te moeilijker te weren, omdat bij samensmelting in ieder geval één inrichting verhuizen moet. Nu kan niemand er in ernst aan denken, om de Vereeniging voor Hooger Onderwijs te verzoeken, om hare Universiteit naar Kampen over te brengen en met de Theologische school te vereenigen. Kampen heeft in geen enkel opzicht daarvoor eenige aanbeveling. Reeds heeft deze stad voor de Theologische school zoo weinig bekoorlijks, dat er meermalen ernstig aan hare verplaatsing is gedacht, en alleen het bezwaar der kosten daarvan vooralsnog heeft teruggehouden. Het zou dus voor de hand liggen, om de Theologische school naar Amsterdam over te brengen en daar met de Theologische faculteit der Vrije Universiteit te vereenigen. Maar er bestaan toch ook hiertegen geen kleine bedenkingen. Niet zozeer *de schijn*, dat de Theologische school dan eenvoudig verdwijnt en plaats maakt voor de Theologische faculteit. Maar er zijn aan een Universiteit in een groote stad ook op zichzelf nadeelen verbonden. De sterke en veelvuldige verleiding kan voor het zedelijk en geestelijk leven der studenten een niet te onderschatten gevaar opleveren. De drukte van het verkeer en de grootte der afstanden kan een bezwaar worden voor den geregelde gang en de gelijkheid der studien. En de duurte van het leven doet de kosten van heel de Universiteit uit den aard der zaak in niet geringe mate stijgen. Deze bezwaren zouden zelfs een zoo ernstig karakter kunnen aannemen, dat de voordelen van rijker omgang, beter studiemiddelen en veelzijdiger vorming daartegen mischen niet genoegzaam konden opwegen. In elk geval heeft de Synode aan de plaats der vestiging van hare Theologische inrichting zeer opzettelijk hare aandacht te wijden. En indien ze tot de overtuiging kwam, dat verplaatsing wenschelijk ware, zou zij aan het Bestuur van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs desverricht een voorstel daartoe moeten indienen. En met haar zou men dan moeten overleggen, wat ten slotte, alles wel overwogen, voor geheel onze positie en de toekomst onzer kerken, het meest gewenscht scheen.

De samensmelting zelf zou overigens niet moeilijk tot stand zijn te brengen. De inrichting, aan welke de kerken voortaan de opleiding harer Dienaren toevertrouwd, zou alleen een dubbele kwaliteit moeten aannemen en in een dubbel karakter moeten optreden. Eenerzijds behoorde ze een *theologische school* te zijn, die van de kerken uitging en door haar werd bestuurd; en anderzijds een *theologische faculteit*, die onder het Bestuur der Vereeniging voor Hooger Onderwijs in organisch verband met de overige faculteiten stond. Zulk een samensmelting en dubbele kwaliteit der scholen kan natuurlijk alleen gevonden worden in de *personen* der Hoogleraren, en in een dubbele aanstelling, die hun enerzijds van de kerken en anderzijds van het Bestuur der Vereeniging gewerd. De eerste benoeming stempelde de inrichting tot een theologische school der kerken; de andere tot een faculteit der Universiteit. Indien de Synode dan ook besluiten kon tot samensmelting der beide scholen, zou zij 1. de Hoogleraren hebben aan te wijzen, die zij voortaan met de opleiding harer Dienaren wenschte te belasten, en 2. deze Hoogleraren, op nader te regelen

wijze, aan te bieden aan het Bestuur der Vereeniging voor Hooger Onderwijs, met verzoek om ook zijnerzijds deze Hoogleraren aan te stellen, of ook, indien reeds aangesteld, te blijven erkennen als Hoogleraren en ze alzoo als een eigen faculteit te incorporeren in de Universiteit. Indien het Bestuur der Vereeniging voor Hooger Onderwijs zich hierin vinden kon, ware de ineenmelting der scholen practisch zeer spoedig verkregen.

Alleen, daarmede ware de zaak wel voor het oogenblik, maar nog niet voor de toekomst geregeld. Voordat de Synode besluiten kon, om hare Theologische school in dezen zin ook in het corpus Universitatis te laten incorporeren, en met de Theologische faculteit saam te smelten, zou zij zich met het Bestuur der Vereeniging over tal van zaken hebben te verstaan, opdat niet later het door haar aangevaarde beginsel geschieden en haar recht verkort werd. Zonder vaste stipulaties over benoeming en ontslag der Hoogleraren, toezicht op het onderwijs en de examina enz., zouden de kerken niet mogen overgaan tot een voor de toekomst der kerken zoo gewichtig besluit, als de ineenmelting van Theologische school en Theologische faculteit.

Wat de benoeming der Hoogleraren aangaat, zou het denkbaar zijn, dat deze ook in de toekomst eerst van de zijde der kerken plaats greep, hetzij dan van de Synode, of van een bepaald getal harerzijds daartoe aangewezen deputaten, met overkorte bevoegdheid en macht van het Bestuur der Vereeniging, om deze door een benoeming zijnerzijds te laten volgen. Of, indien men meer minnelijke schikking wenschte, zou de benoeming beurtelings de ene maal kunnen beginnen van de zijde der kerken, de andere maal van het Bestuur der Vereeniging, met recht over en weer van veto, d. i. van niet-bekrachtiging. Zulk een voorkomend veto zou dan of tot een poging tot verzoening van beide belangen leiden, of wel het zou aan de kerken onverkort het recht laten om hare Hoogleraren te handhaven en hunne colleges voor haar studenten verplichtend te stellen.

Eene dergelijke regeling ware ook bij het eventueel ontslag der Hoogleraren te treffen. De Synode der Geref. Kerken behoudt vanzelf altijd bij de Hoogleraren, die ze aanstelde, ook het recht van ontslag en het recht om hunne colleges voor de studenten te verbieden. Natuurlijk loopden de zaken goed, zolang tusschen de kerken en de Vereeniging voor Hooger Onderwijs de rechte verstandhouding bestaaf. Maar de kerken moesten ook voor het onoverhoofte geval van botsing hare rechten behouden en niet eensklaps in verlegenheid kunnen worden gebracht door het Bestuur eener particuliere Vereeniging. Dit wordt voorkomen, wanneer de benoeming en het ontslag der Hoogleraren door de Synode, ook afgedacht van gewenschte bekrachtiging van de zijde des Bestuurs, haar onverminderde kracht behoudt en het voor de studenten dus als regel geldt, dat zij altijd onderwezen zullen worden door dezelfde, die vanwege de kerken zijn aangesteld.

Het toezicht op het onderwijs levert minder moeilijkheden op. Want niet alleen een Theologische school, maar ook een Theologische faculteit heeft daaraan behoefte, en kan daar niet buiten. Aan de Synode worde dat het recht toegekend, om door deputaten het onderwijs der Hoogleraren na te gaan en zoowel met het oog op de zuiverheid als ten aanzien van de geschiktheid voor de opleiding van aanstaande Dienaren te beoordeelen. Opmerkingen dienaangaande behooren dan, eerst aan de Hoogleraren, en daarna, indien noodig, ook aan de Synode en aan het Bestuur der Vereeniging te worden meegedeeld. En de kerken behouden de bevoegdheid, om in overleg met het Bestuur der Vereeniging, en desgevorderd ook zonder medewerking van dit Bestuur, de noodige maatregelen te nemen.

Evenzoo kan er van de zijde der Theologische faculteit geen bezwaar bestaan, om der Synode het recht te laten, om door hare deputaten de verschillende examina bij te wonen. Wel zouden de kerken er van moeten afzien, om zelf door hare Curatoren die examina te laten afnemen. Want niet alleen zou dit practisch meer en meer onuitvoerbaar worden, gelijk de ervaring in Kampen leert. Maar het is ook noodzakelijk, om volgens de door de kerken zelf gemaakte bepaling de oude, Gereformeerde wijze van examinate te herstellen; de examens van school en kerk te onderscheiden; en zoowel het praeparatoir als peremptoir examen in de classes voor alle studenten verplichtend te stellen, en dus ook in deze zaak gelijkheid te brengen. De eischen der praeparatoir en peremptoir examens, die daarvoor ten vorigen jare zijn vastgesteld, kunnen thans eenvoudig door de Synode worden bestendigd. Alleen ware het wenschelijk, dat de Synode aan hare Hoogleraren opdroeg, om bij de toelating van studenten op hunne colleges en tot de examina niet alleen te letten op aanleg en kennis, maar ook op Godsvrucht en leven; voorts ook, om toezicht te houden op handel en wandel der studenten, en bij het candidaalexamen vooral instemming met de Gereformeerde belijdenisschriften, en minstens éénjarig lidmaatschap eener Gereformeerde kerk te eischen.

Indien nu zoodanige ineenmelting van Theologische school en Theologische faculteit tot stand kwam, zou de billijkheid eischen, dat de salarissen der hoogleraren voor de helft door de kerken, en voor de andere helft door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs werden gedragen. De fondsen der Theologische school blijven daarbij natuurlijk geheel het eigendom der kerken, en worden ook in de toekomst ten nutte van de met de Theologische faculteit wel vereenigde, maar toch altoos zelfstandige, school aangewend. Thans echter bestaat de Theologische school niet alleen voor de theologische, maar ook voor de literaire opleiding. Bij samensmelting der eerste met de Theologische faculteit blijft alleen deze laatste over. De kerken komen dan voor de keuze te staan, om deze literaire opleiding op te heffen, of maatregelen te nemen, dat deze in stand bleve.

Bij deze keuze kan de beslissing niet twijfelachtig zijn. Immers, de literaire opleiding is te kampen in de laatste jaren aanmerkelijk verbeterd. Er zijn reeds drie leetaren, die uitsluitend met het propaedeutisch onderwijs zijn belast. De gebouwen, die de kerken te Kampen bezitten, en met groote kosten verkregen, zijn thans doelmatig ingericht, en zouden waarschijnlijk niet zonder aanzienlijke schade van de hand kunnen worden gedaan. Met betrekkelijk geringe kosten zou de literaire opleiding te Kampen dus in een compleet gymnasium kunnen overgaan. En naast het gymnasium te Zetten en te Amsterdam zou een derde gymnasium, meer bepaald voor het noor-

III.

wijze, aan te bieden aan het Bestuur der Vereeniging voor Hooger Onderwijs, met verzoek om ook zijnerzijds deze Hoogleraren aan te stellen, of ook, indien reeds aangesteld, te blijven erkennen als Hoogleraren en ze alzoo als een eigen faculteit te incorporeren in de Universiteit. Indien het Bestuur der Vereeniging voor Hooger Onderwijs zich hierin vinden kon, ware de ineenmelting der scholen practisch zeer spoedig verkregen.

Alleen, daarmede ware de zaak wel voor het oogenblik, maar nog niet voor de toekomst geregeld. Voordat de Synode besluiten kon, om hare Theologische school in dezen zin ook in het corpus Universitatis te laten incorporeren, en met de Theologische faculteit saam te smelten, zou zij zich met het Bestuur der Vereeniging over tal van zaken hebben te verstaan, opdat niet later het door haar aangevaarde beginsel geschieden en haar recht verkort werd. Zonder vaste stipulaties over benoeming en ontslag der Hoogleraren, toezicht op het onderwijs en de examina enz., zouden de kerken niet mogen overgaan tot een voor de toekomst der kerken zoo gewichtig besluit, als de ineenmelting van Theologische school en Theologische faculteit.

Wat de benoeming der Hoogleraren aangaat, zou het denkbaar zijn, dat deze ook in de toekomst eerst van de zijde der kerken plaats greep, hetzij dan van de Synode, of van een bepaald getal harerzijds daartoe aangewezen deputaten, met overkorte bevoegdheid en macht van het Bestuur der Vereeniging, om deze door een benoeming zijnerzijds te laten volgen. Of, indien men meer minnelijke schikking wenschte, zou de benoeming beurtelings de ene maal kunnen beginnen van de zijde der kerken, de andere maal van het Bestuur der Vereeniging, met recht over en weer van veto, d. i. van niet-bekrachtiging. Zulk een voorkomend veto zou dan of tot een poging tot verzoening van beide belangen leiden, of wel het zou aan de kerken onverkort het recht laten om hare Hoogleraren te handhaven en hunne colleges voor haar studenten verplichtend te stellen.

Eene dergelijke regeling ware ook bij het eventueel ontslag der Hoogleraren te treffen. De Synode der Geref. Kerken behoudt vanzelf altijd bij de Hoogleraren, die ze aanstelde, ook het recht van ontslag en het recht om hunne colleges voor de studenten te verbieden. Natuurlijk loopden de zaken goed, zolang tusschen de kerken en de Vereeniging voor Hooger Onderwijs de rechte verstandhouding bestaaf. Maar de kerken moesten ook voor het onoverhoofte geval van botsing hare rechten behouden en niet eensklaps in verlegenheid kunnen worden gebracht door het Bestuur eener particuliere Vereeniging. Dit wordt voorkomen, wanneer de benoeming en het ontslag der Hoogleraren door de Synode, ook afgedacht van gewenschte bekrachtiging van de zijde des Bestuurs, haar onverminderde kracht behoudt en het voor de studenten dus als regel geldt, dat zij altijd onderwezen zullen worden door dezelfde, die vanwege de kerken zijn aangesteld.

Het toezicht op het onderwijs levert minder moeilijkheden op. Want niet alleen een Theologische school, maar ook een Theologische faculteit heeft daaraan behoefte, en kan daar niet buiten. Aan de Synode worde dat het recht toegekend, om door deputaten het onderwijs der Hoogleraren na te gaan en zoowel met het oog op de zuiverheid als ten aanzien van de geschiktheid voor de opleiding van aanstaande Dienaren te beoordeelen. Opmerkingen dienaangaande behooren dan, eerst aan de Hoogleraren, en daarna, indien noodig, ook aan de Synode en aan het Bestuur der Vereeniging te worden meegedeeld. En de kerken behouden de bevoegdheid, om in overleg met het Bestuur der Vereeniging, en desgevorderd ook zonder medewerking van dit Bestuur, de noodige maatregelen te nemen.

Evenzoo kan er van de zijde der Theologische faculteit geen bezwaar bestaan, om der Synode het recht te laten, om door hare deputaten de verschillende examina bij te wonen. Wel zouden de kerken er van moeten afzien, om zelf door hare Curatoren die examina te laten afnemen. Want niet alleen zou dit practisch meer en meer onuitvoerbaar worden, gelijk de ervaring in Kampen leert. Maar het is ook noodzakelijk, om volgens de door de kerken zelf gemaakte bepaling de oude, Gereformeerde wijze van examinate te herstellen; de examens van school en kerk te onderscheiden; en zoowel het praeparatoir als peremptoir examen in de classes voor alle studenten verplichtend te stellen, en dus ook in deze zaak gelijkheid te brengen. De eischen der praeparatoir en peremptoir examens, die daarvoor ten vorigen jare zijn vastgesteld, kunnen thans eenvoudig door de Synode worden bestendigd. Alleen ware het wenschelijk, dat de Synode aan hare Hoogleraren opdroeg, om bij de toelating van studenten op hunne colleges en tot de examina niet alleen te letten op aanleg en kennis, maar ook op Godsvrucht en leven; voorts ook, om toezicht te houden op handel en wandel der studenten, en bij het candidaalexamen vooral instemming met de Gereformeerde belijdenisschriften, en minstens éénjarig lidmaatschap eener Gereformeerde kerk te eischen.

Indien nu zoodanige ineenmelting van Theologische school en Theologische faculteit tot stand kwam, zou de billijkheid eischen, dat de salarissen der hoogleraren voor de helft door de kerken, en voor de andere helft door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs werden gedragen. De fondsen der Theologische school blijven daarbij natuurlijk geheel het eigendom der kerken, en worden ook in de toekomst ten nutte van de met de Theologische faculteit wel vereenigde, maar toch altoos zelfstandige, school aangewend. Thans echter bestaat de Theologische school niet alleen voor de theologische, maar ook voor de literaire opleiding. Bij samensmelting der eerste met de Theologische faculteit blijft alleen deze laatste over. De kerken komen dan voor de keuze te staan, om deze literaire opleiding op te heffen, of maatregelen te nemen, dat deze in stand bleve.

Bij deze keuze kan de beslissing niet twijfelachtig zijn. Immers, de literaire opleiding is te kampen in de laatste jaren aanmerkelijk verbeterd. Er zijn reeds drie leetaren, die uitsluitend met het propaedeutisch onderwijs zijn belast. De gebouwen, die de kerken te Kampen bezitten, en met groote kosten verkregen, zijn thans doelmatig ingericht, en zouden waarschijnlijk niet zonder aanzienlijke schade van de hand kunnen worden gedaan. Met betrekkelijk geringe kosten zou de literaire opleiding te Kampen dus in een compleet gymnasium kunnen overgaan. En naast het gymnasium te Zetten en te Amsterdam zou een derde gymnasium, meer bepaald voor het noor-

delijk deel des lands, werkelijk in een groote behoefte voorzien.

Indien de kerken dus besloten, om de literaire opleiding te Kampen te laten bestaan, zouden zij echter, daartoe als kerken niet bevoegd, van de regeling dezer opleiding zich moeten terugtrekken. Er bestaat echter reeds sedert jaren een Vereeniging voor Voorbereidend Universitair Onderwijs op Gereformeerden grondslag. En het ligt dus voor de hand, dat de kerken aan deze Vereeniging den voorslag doen, om de gebouwen te Kampen over te nemen, de daar bestaande literaire opleiding allengs te doen overgaan in een gymnasium, en zich als Vereeniging voor zichzelf en voor hare scholen, voor wat de zake der religie aangaat, onder het toezicht der kerken te stellen. Indien zoodanige regeling getroffen kon worden, zou er niet alleen geen bezwaar bestaan, maar zou het ook een zedelijke verplichting der kerken zijn, om een gedeelte van de fondsen der Theologische school voor de Vereeniging beschikbaar te stellen, teneinde aan de haar opgedragen taak te voldoen. De fondsen der Theologische school zijn toch door de kerken niet alleen voor de theologische, maar ook voor de literaire opleiding te Kampen bijeengebracht, en zouden daarom, bij afscheiding van het theologische gedeelte, ook voor een gedeelte op het op te richten gymnasium moeten overgedragen. Zeer gemakkelijk zou dit alles alzo geschikt kunnen worden, dat de gebouwen te Kampen op billijke voorwaarden aan de Vereeniging voor Voorbereidend Universitair Onderwijs werden overgedaan.

In afwachting van hetgeen de Synode in deze aangelegenheid zal besluiten, scheen het ons niet raadzaam, nu reeds verandering voor te stellen in de voorloopige regeling der kerkelijke examina.

Op grond van bovenstaande overwegingen hebben Deputaten voornemens de eer u voor te stellen, dat de Synode besluite:

1. Dat de kerken in den aangeuiden zin een poging zullen aanwenden, om hare Theologische School met de Theologische faculteit der Vrije Universiteit in verband te zetten.

2. Te dien einde voorloopig te arresteeren de bij dit rapport gevoegde Concept-Statuten voor de Theologische school. Zie Bijlage A.

3. Evenzoo voorloopig te arresteeren het hierbijgaande Concept van overeenkomst met het Bestuur der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag. Zie Bijlage B.

4. Te benoemen een commissie bestaande uit zeven Deputaten, te kiezen buiten het Curatorium van de Theologische School en buiten de Directie der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag.

5. Aan deze Deputaten te geven de hier in concept bijgaande Instructie. Zie Bijlage C.

6. Saamroeping der kerken in generale Synode te gelasten, zoodra deze Deputaten hun rapport bij de roepende kerk zullen hebben ingediend; opdat niet deze, maar de eerstvolgende Synode definitief in deze zaak beslisse.

En 7. Hangende deze onderhandelingen de examina der Candidaten geregeld te laten, gelijk dit op de Generale Synode te Amsterdam geschied is.

En hiermede deze gewichtige aangelegenheid aan de genade onzer Heeren aanbeveelende, hebben zij de eer dit hun rapport aan de Synode aan te bieden.

Deputaten voornemens:
H. BAYNCK.
G. VAN GOOR.
A. KUIJPER.
L. NIJENH.
B. VAN SCHELVEN.

Utrecht, April 1893.

BIJLAGE A.

Concept-Statuten voor de Theologische School.

Art. 1. De Gereformeerde kerken in Nederland onderhouden ook voortaan hare *Theologische School*, ten dienste van hen, die voor den Dienst des Woords wenschen te worden opgeleid.

Art. 2. Deze Theologische School zal gevestigd zijn te

Art. 3. Deze Theologische School zal in verband worden gesteld met de Theologische faculteit der Vrije Universiteit, voorts over het mogelijk blijkt vanwege de Kerken de daarvoor vereischte overeenkomst met de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag aan te gaan.

Art. 4. De gezamenlijk kerken verzorgen deze Theologische School, voor wat het onderwijs aangaat, door Deputaten, die te dien einde door de generale Synode dezer kerken worden gemachtigd en geïnstrueerd.

De aanwijzing van deze Deputaten wordt opgedragen aan de Provinciale Synoden, voor elke provincie één.

Voor de uitwendige aangelegenheden benoemt en instrueert de Generale Synode een Directorium van vijf Deputaten, voor zooveel noodig buiten haar leden.

Zoo voor Curatoren als Directeuren worden tegelijkertijd secundi aangewezen.